

پیمان نامه حقوق افراد کم توان

تهیه و تنظیم : معاونت توانبخشی بهزیستی استان زنجان
ترجمه : حسین کابلی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفتار

به نام خداوند بخشنده مهربان

کم توانی و معلولیت از مفاهیمی هستند که از ابتدای تاریخ بشر وجود داشته و در هر مقطعی از تاریخ، رویکرد جامعه نسبت به این مفاهیم متفاوت بوده است. گاه همچون جوامع بدوی افراد کم توان و معلول در بدو تولد نابود می شدند (نظیر جامعه اسپارت و حتی در قرن بیستم و در آلمان نازی که به بهانه پاکسازی نژادی و در قالب عملیات T4 به قتل عام صدها هزار معلول ذهنی و جسمی - حرکتی دست زد) تا از سربار شدن این افراد جلوگیری شود و گاه با دیدی ترحم آمیز به آنان نگرسته شده و معلولین و افراد کم توان به افرادی شایسته ترحم و صدقه بگیر بدل شده اند. ولی امروزه نه جامعه بشری و نه خود این افراد، هیچ کدام از این دیدگاه ها را نمی پذیرند. افراد کم توان امروزه بیشتر از آن که به دنبال امتیازات ویژه باشند، خواهان ایفای نقش و کسب مسئولیت های برابر با سایر اعضای جامعه هستند و با سازماندهی تشکل های قدرتمندی در پی احقاق حقوق فراموش شده خود می باشند.

افراد معلول و کم توان که بر اساس آمارها و برآوردهای جهانی بالغ بر ششصد میلیون (و به قولی ششصد و پنجاه میلیون) نفر هستند و خود را بزرگ ترین اقلیت در جهان امروزه می دانند، به آن مرحله از رشد و تعالی دست یافته اند که در برخی از کشورها حتی قادر به تأثیر گذاری بر مجامع تصمیم گیری و سیاست گذاری هستند و از این طریق تلاش می کنند تا از پایمال شدن شأن و شخصیت انسانی خود جلوگیری کنند (نظیر واقعه برکناری گلن هادل، سرمربی تیم ملی فوتبال انگلستان، در پی اظهارات توهین آمیزش نسبت به افراد معلول و کم توان).

فعالان و طرفداران جنبش حقوق معلولین در چند دهه گذشته در کشورهای مختلف و نیز در مجامع جهانی، تلاش های فراوانی را در جهت اثبات حقانیت نیازها و خواسته های این گروه به انجام رسانیده اند که « **پیمان نامه حقوق افراد کم توان** » مصوبه سازمان ملل متحد، تازه ترین دستاورد این تلاش هاست. پیمان نامه ای که دبیر کل وقت سازمان ملل آن را بزرگ ترین و گسترده ترین پیمان نامه قرن حاضر نامید. مسلمانان باید انتظار داشت که مشکلات و مسایل فراوان فراروی این خیل عظیم تنها با یک پیمان نامه حل و فصل گردد، ولی می توان این پیمان نامه را یک چهارچوب عملیاتی برای طراحی و اجرای برنامه ها و سیاست های معطوف به افراد کم توان و معلول و نشانه ای از یک عزم بین المللی در جهت رویکرد عملی به منظور دفاع مؤثر از حقوق آنان به شمار آورد. بخصوص کشور ما با تجربه ای که از پیوستن به پیمان نامه حقوق کودک و تأثیرات مثبت آن به دست آورده است، می تواند با پیوستن به پیمان نامه حاضر، از ثمرات تأثیرات نیکوی آن در جهت رفاه حال معلولین بهره مند شود.

و اینک در جهت آشنایی بیشتر با مفاد و اصول این پیمان نامه، ترجمه آن که حاصل تلاش و زحمات کارشناسان حوزه معاونت امور توانبخشی و آقای حسین کابلی، معاون محترم توانبخشی بهزیستی استان

زنجان ، می باشد ، تقدیم حضور صاحب نظران می گردد . باشد که تلاش این عزیزان در نظر متخصصان و کارشناسان حوزه توانبخشی و امور معلولین و افراد کم توان مقبول باشد .

مرتضی مکاریان
مدیر کل بهزیستی استان زنجان

مقدمه

به نام خداوند جان و خرد

از اواسط سال گذشته که خبر تصویب پیش نویس پیمان نامه حقوق افراد کم توان از سوی سازمان ملل متحد در خبرگزاری ها منتشر شد ، بعنوان یکی از خدمتگذاران کوچک سازمان بهزیستی که سالها افتخار خدمت به این خیل عظیم از اعضای جامعه هدف سازمان را داشته ام ، با علاقمندی و اشتیاق فراوان پیگیر اخبار و مطالب مرتبط این پیمان نامه بودم تا اینکه در تاریخ ۱۳ دسامبر ۲۰۰۶ خبر تصویب پیمان نامه از سوی مجمع عمومی سازمان ملل منتشر و ۳۰ مارچ ۲۰۰۷ بعنوان تاریخ شروع امضای پیمان نامه و پیوستن کشورها به آن اعلام گردید .^۱

از آنجا که متن پیمان نامه از سوی سایت رسمی سازمان ملل در اختیار همگان قرار داشت ، به پیشنهاد جناب آقای مکاریان مدیر کل محترم بهزیستی استان زنجان و با همکاری صمیمانه ایشان و کارشناسان حوزه توانبخشی تصمیم به ترجمه پیمان نامه گرفتم که حاصل آن هم اکنون در اختیار شما می باشد . البته متنی که در اختیار شما می باشد تنها ترجمه پیمان نامه اصلی می باشد و ترجمه پروتکل الحاقی به پیمان نامه که امضای آن از سوی دولت ها اختیاری اعلام گردیده ، نیز در دست تهیه است و به امید خداوند در اسرع وقت تقدیم صاحب نظران خواهد گردید .

نکته ای که ذکر آن را لازم می دانم ، واژگان مورد استفاده در متن حاضر می باشد . در متن حاضر به پیروی از رویکرد های نوین در زمینه مطالعات کم توانی همه جا در برابر واژه « disability » از واژه « کم توانی » سود برده ام و واژه « معلولیت » را تنها در برابر « handicap » بکار برده ام . بنابراین اصرار دارم که این پیمان نامه را باید **پیمان نامه حقوق افراد کم توان بنامیم و نه پیمان نامه افراد معلول** .

مجموعه ای از مباحث مرتبط با موضوعات کم توانی نیز از سوی این حوزه در دست تهیه می باشد که امیدوارم برای آشنایی همکاران محترم با دیدگاه های نوین در این زمینه راهگشا باشد .

حسین کابلی

معاون امور توانبخشی بهزیستی استان زنجان

^۱ مجموعه کاملی از اخبار ، اطلاعات و اظهار نظرها در این خصوص را می توانید در آدرس زیر پیگیری کنید :
<http://www.un.org/esa/socdev/enable/index.html>

پیمان نامه حقوق افراد کم توان

دیباچه

کشور های عضو پیمان نامه حاضر ،

(الف) ضمن تأکید بر اصول مصرح در منشور ملل متحد که ارزش و کرامت ذاتی و حقوق برابر و سلب ناشدنی تمامی اعضای خانواده بشری را به مثابه بنیان آزادی ، عدالت و صلح در جهان به رسمیت می شناسند ؛

(ب) با به رسمیت شناختن این نکته که ملل متحد ، در اعلامیه جهانی حقوق بشر و در پیمان نامه بین المللی حقوق بشر ، بر این امر تأکید و موافقت کرده است که کلیه افراد بدون هیچ گونه تبعیضی از تمامی آزادی ها و حقوق ذکر شده در آن اعلامیه و پیمان نامه برخوردارند ؛

(پ) ضمن تأیید مجدد بر جهانشمول بودن ، منفک نبودن ، وابستگی متقابل و روابط درونی تمامی حقوق بشری و آزادی های بنیادین و ضرورت تضمین بهره مندی کامل و بدون تبعیض افراد کم توان از این حقوق و آزادی ها ؛

(ت) ضمن یادآوری میثاق جهانی حقوق اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی^۱ ؛ میثاق جهانی حقوق مدنی و سیاسی^۲ ؛ پیمان نامه بین المللی رفع کلیه اشکال تبعیض نژادی^۳ ؛ پیمان نامه رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان^۴ ؛ پیمان نامه منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات های بی رحمانه ، غیر انسانی یا تحقیرآمیز^۵ ؛ پیمان نامه حقوق کودک^۶ ؛ و پیمان نامه بین المللی دفاع از حقوق تمامی کارگران مهاجر و اعضای خانواده های آنان^۷ ؛

(ث) ضمن به رسمیت شناختن این امر که کم توانی مفهومی رو به رشد بوده و معلولیت ناشی از تعامل میان افراد دارای اختلال و موانع نگرشی و محیطی است که از مشارکت کامل و ثمربخش آنان در جامعه به میزان برابر با سایرین جلو گیری می کند ؛

(ج) ضمن تشخیص اهمیت اصول و خط مشی های مصرح در برنامه جهانی اقدام در خصوص افراد کم توان^۸ و نیز قواعد استاندارد برابر سازی فرصتها برای افراد کم توان^۹ در جهت تأثیرگذاری بر ارتقاء ،

^۱ International convention on economic social and cultural rights

^۲ International convention on civil and political rights

^۳ International convention on the elimination of all forms of racial discrimination

^۴ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

^۵ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

^۶ Convention on the Rights of the Child

^۷ International convention on the protection of the rights of all migrant workers and members of their families

^۸ World Programme of Action concerning Disabled Persons

^۹ Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities

صورتبندی و ارزیابی سیاستها ، طرحها ، برنامه ها و اقدامات در سطوح ملی ، منطقه ای و بین المللی به منظور برابر سازی فزونتتر فرصتها برای افراد کم توان ؛

(چ) ضمن تأکید بر اهمیت برجسته ساختن موضوعات کم توانی به مثابه بخش یک پارچه ای از راهبردهای متناظر با توسعه پایدار ؛

(ح) همچنین با برسمیت شناختن این امر که تبعیض بر علیه افراد بر مبنای کم توانی به منزله نقض ارزش و کرامت ذاتی افراد بشری است ؛

(خ) به علاوه با به رسمیت شناختن تنوع افراد کم توان ؛

(د) ضمن به رسمیت شناختن ضرورت ارتقاء و حمایت از حقوق کلیه افراد کم توان ، منجمله افرادی که نیازمند حمایتهای فزون تر هستند ؛

(ذ) ضمن ابراز نگرانی از این امر که علیرغم تمامی این شیوه ها و تعهدات افراد کم توان همچنان با موانعی بر سر راه مشارکتشان به عنوان اعضای برابر جامعه روبرو بوده و نقض حقوق بشری آنان در تمامی بخش های جهان هنوز ادامه دارد ؛

(ر) ضمن به رسمیت شناختن اهمیت همکاری های بین المللی در پیشبرد شرایط زیستی افراد کم توان در تمامی کشورها بخصوص کشورهای در حال توسعه ؛

(ز) ضمن به رسمیت شناختن وجود ارزشمند و سهم بالقوه ای که افراد کم توان در بهزیستی نهایی و تنوع جوامعشان دارند ، و اینکه ارتقای بهره مندی کامل افراد کم توان از حقوق بشری و آزادی های بنیادیشان و مشارکت کامل آنان ، منجر به تقویت حس تعلق آنان و پیشرفت های چشمگیر در توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی جامعه و ریشه کنی فقر خواهد گردید ؛

(ژ) ضمن به رسمیت شناختن اهمیت خودمختاری و استقلال فردی برای افراد کم توان ، از جمله آزادی اتخاذ تصمیم برای خودشان ؛

(س) نظر به این که افراد کم توان باید فرصت مداخله فعال در فرآیندهای تصمیم سازی های مرتبط با سیاست ها و برنامه ها ، منجمله سیاست ها و برنامه هایی که مستقیماً با خود آنها در ارتباط است ، داشته باشند ؛

(ش) ضمن ابراز نگرانی از شرایط دشوار فراروی افراد کم توان که در معرض اشکال چندگانه یا تشدید شده تبعیض بر مبنای نژاد ، رنگ ، جنس ، زبان ، مذهب ، دیدگاه های سیاسی و غیره ، خاستگاه ملی، قومی ، قبیله ای ، یا اجتماعی ، دارایی ، تولد ، سن و سایر موقعیت ها می باشند ؛

(ط) ضمن به رسمیت شناختن این امر که زنان و دختران کم توان اغلب با خطر بیشتر خشونت ، ضرب و جرح یا سوء استفاده ، غفلت یا رفتار مسامحه کارانه ، سوء رفتار یا بهره کشی ، در داخل و خارج از خانه مواجهند ؛

(ظ) ضمن به رسمیت شناختن این امر که کودکان کم توان باید بهره مندی کامل از تمامی حقوق بشری و آزادی های بنیادین ، به میزان برابر با سایر کودکان ، داشته و ضمن یادآوری تعهداتی که کشورهای عضو پیمان نامه حقوق کودک برای دستیابی به این اهداف بر عهده گرفته اند ؛

(ع) ضمن تأکید بر ضرورت عدم دخیل نمودن یک چشم انداز جنسیتی در تمامی تلاش ها جهت ارتقای بهره مندی کامل افراد کم توان از حقوق بشری و آزادی های بنیادی ؛

(غ) ضمن برجسته ساختن این واقعیت که اکثریت افراد کم توان در شرایط فقر بسر برده و در همین رابطه به رسمیت شناختن ضرورت حیاتی توجه به تأثیرات منفی فقر بر افراد کم توان ؛
(ص) با در نظر گرفتن اینکه شرایط صلح و امنیت مبتنی بر احترام کامل به اهداف و اصول مصرح در منشور ملل متحد و رعایت ابزارهای قابل اجرای حقوق بشر ، بخصوص در حین درگیری های مسلحانه و اشغال بیگانه ، برای حمایت همه جانبه از افراد کم توان ، از ضرورت بالایی برخوردارند ؛
(ض) ضمن به رسمیت شناختن اهمیت دسترسی به محیط فرهنگی ، اقتصادی ، اجتماعی و فیزیکی و به بهداشت و آموزش ، و به اطلاعات و ارتباطات ، در قادرسازی افراد کم توان به منظور بهره مندی کامل از حقوق بشر و آزادی های بنیادین ؛

(ف) با یقین به اینکه هر فرد نسبت به افراد دیگر و نسبت به جامعه ای که به آن تعلق دارد ، وظایفی بر عهده داشته و مسئولیت محقق ساختن ارتقاء و نظارت بر حقوق به رسمیت شناخته شده در میثاق جهانی حقوق بشر را بر دوش دارد ؛

(ق) با اذعان به این امر که خانواده واحد طبیعی و بنیادین جامعه بوده و تحت حمایت جامعه و دولت قرار دارد و اینکه افراد کم توان و اعضای خانواده آنان باید از حمایت ها و یاری های ضروری در جهت قادرسازی خانواده ها به منظور تشریک مساعی در بهره مندی کامل و برابر افراد کم توان از حقوقشان ، برخوردار گردند ؛

(ک) و با اذعان بر این امر که یک پیمان نامه بین المللی جامع و فراگیر برای ارتقاء و حمایت از حقوق و کرامت افراد کم توان نقش چشمگیری در رفع کاستی های آشکار اجتماعی افراد کم توان و ارتقای مشارکت آنان با فرصت های برابر در سپهرهای مدنی ، سیاسی ، اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی ، هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه ، خواهد داشت ؛
موافقت خود را با اصول ذیل اعلام می دارند :

ماده ۱

اهداف

هدف از پیمان نامه حاضر ارتقاء ، حمایت و تضمین بهره مندی کامل و برابر تمامی افراد کم توان از کلیه حقوق بشری و آزادی های بنیادین ، و ترویج احترام به کرامت ذاتی آنها می باشد .
افراد کم توان شامل تمامی افرادی می شوند که دارای اختلالات دیرپای جسمی ، ذهنی ، هوشی یا حسی هستند و این اختلالات در تعامل با موانع گوناگون ، از مشارکت کامل و ثمربخش آنان در جامعه ، به میزان برابر با سایرین ، جلوگیری می کنند .

ماده ۲

تعاریف

به منظور اهداف پیمان نامه حاضر :

«ارتباطات» شامل زبان ها ، نمایش متن ، بریل ، ارتباطات ملموس ، درشت نمایی ، چندرسانه ای قابل دسترسی و همچنین ارتباطات مکتوب ، صوتی ، زبان صریح ، خواننده انسانی و شیوه ها ، ابزارها و قالب های ارتباطات غیر کلامی و جایگزین^۱ ، منجمله فناوری اطلاعات و ارتباطات قابل دسترسی می باشد .

« زبان » شامل زبانهای گفتاری و اشاره و سایر اشکال زبانهای غیر گفتاری می باشد .

« تبعیض بر مبنای ناتوانی^۲ » به معنای هر گونه تمایز، طرد یا محدودیت بر اساس ناتوانی است که هدف یا تأثیر آن ایجاد اختلال یا از میان بردن حق شناسایی ، بهره مندی یا احقاق کلیه حقوق بشری و آزادی های بنیادین ، به میزان برابر با سایرین ، در حوزه های سیاسی ، اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی ، مدنی و سایر حوزه ها می باشد . این مورد شامل کلیه اشکال تبعیض از جمله نفی مناسب سازی معقول می شود .

« مناسب سازی معقول^۳ » به معنای تعدیلات و سازگاری های ضروری و لازمی است که بدون تحمیل فشارهای نامتجانس یا غیر ضروری ، هر گاه در مورد خاصی ضرورت یابند ، بهره مندی و یا تحقق کلیه حقوق بشری و آزادی های بنیادین را برای افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، تضمین می نمایند .

« طراحی فراگیر^۴ » به معنای طراحی محصولات ، محیط ، برنامه ها و خدمات به نحوی است که تا حد امکان بدون نیاز به تعدیل یا طراحی ویژه برای همه افراد قابل استفاده باشد . « طراحی فراگیر » نباید موجب ممانعت از کاربرد وسایل کمکی^۵ برای گروه های خاص افراد کم توان در موارد ضروری شود .

ماده ۳ اصول عام

اصول پیمان نامه حاضر ، موارد ذیل خواهند بود :

- (الف) احترام به کرامت ذاتی ، خودمختاری فردی از جمله آزادی انجام انتخاب شخصی ، و استقلال فردی ؛
- (ب) عدم تبعیض ؛
- (پ) مشارکت کامل و ثمر بخش و تلفیق در جامعه ؛
- (ت) احترام به تفاوت ها و پذیرش افراد کم توان به عنوان بخشی از تنوع انسانی و بشریت ؛
- (ث) برابری فرصت ها ؛
- (ج) دسترسی ؛
- (چ) برابری میان زن و مرد ؛
- (ح) احترام به ظرفیت های در حال رشد کودکان کم توان و حرمت قایل شدن برای حق کودکان کم توان در حفظ هویت خودشان ؛

^۱ Augmentative and alternative communication

^۲ Discrimination on the basis of disability

^۳ Reasonable accomodation

^۴ Universal design

^۵ assistive devices

ماده ۴ تعهدات عام

۱. کشورهای عضو متعهد می گردند تحقق کامل تمامی حقوق بشری و آزادی های بنیادین را برای کلیه افراد کم توان بدون هیچ گونه تبعیضی بر مبنای کم توانی تضمین نموده و ارتقاء بخشند. برای دستیابی به این هدف، کشورهای عضو متعهد می گردند:

(الف) کلیه ابزارهای قانونگذاری، اجرایی و سایر ابزارها را در جهت پیاده سازی حقوق به رسمیت شناخته شده در پیمان نامه حاضر به کار گیرند؛

(ب) کلیه ابزارهای لازم، منجمله ابزارهای قانونگذاری را در جهت تعدیل یا لغو قوانین، مقررات، آداب و رسوم و اقدامات رایج که متضمن تبعیض بر علیه افراد کم توان می باشد، به کار گیرند؛

(پ) ارتقاء و دفاع از حقوق بشری افراد کم توان را در تمامی سیاست ها و برنامه ها مد نظر قرار دهند؛

(ت) از دست زدن به هر گونه اقدام یا فعالیت مغایر با پیمان نامه حاضر اجتناب ورزیده و تضمین نمایند که مقامات و نهادهای عمومی بر طبق پیمان نامه حاضر اقدام خواهند نمود؛

(ث) کلیه اقدامات لازم را در جهت رفع تبعیض بر مبنای کم توانی از سوی هر فرد سازمان یا مؤسسه خصوصی انجام دهند؛

(ج) پژوهش و توسعه کالاها، خدمات، تجهیزات و امکانات را با طراحی فراگیر بر طبق تعریف ماده ۲ پیمان نامه حاضر به نحوی که نیازمند حداقل مناسب سازی احتمالی و کمترین هزینه در جهت تطابق با نیازهای یک فرد کم توان باشد، متعهد گردیده یا ارتقاء بخشند تا دسترسی و استفاده از آنها توسط این افراد ارتقاء یافته و طراحی فراگیر را در توسعه استانداردها و خط مشی ها تشویق نمایند؛

(چ) پژوهش و توسعه و نیز در دسترس بودن و کاربرد فناوری های نوین، منجمله فناوری های اطلاعات و ارتباطات، وسایل کمکی راه پیمایی^۱، ابزارها و فناوری های کمکی مناسب برای افراد کم توان را با اولویت فناوری های ارزان قیمت، بر عهده گرفته یا تشویق نمایند؛

(ح) اطلاعات قابل دسترسی برای افراد کم توان را در خصوص وسایل کمکی راه پیمایی، ابزارها و فناوری های کمکی، منجمله فناوری های نوین و نیز سایر اشکال خدمات و تسهیلات کمکی و حمایتی تأمین نمایند؛

(خ) آموزش شاغلین و کارکنانی را که با افراد کم توان سر و کار دارند در زمینه حقوق به رسمیت شناخته شده در پیمان نامه حاضر تشویق نمایند، به نحوی که کمک ها و خدمات تضمین شده از سوی این حقوق بهتر تأمین شوند؛

۲. در خصوص حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، هر یک از کشورهای عضو متعهد می گردند اقدامات لازم را به میزان حداکثر منابع در دسترس خویش، و در صورت نیاز در قالب همکاری های بین المللی، با چشم انداز دستیابی بیش از پیش به تحقق کامل این حقوق، بدون لطمه زدن به آن دسته از

تعهدات مندرج در پیمان نامه حاضر که بر اساس قوانین بین المللی بلافاصله قابل اعمال می باشند، به کار بندند .

۳. در جهت اجرا و پیاده سازی قوانین و سیاست ها به منظور تحقق پیمان نامه حاضر ، و در سایر فرآیندهای تصمیم گیری در ارتباط با موضوعات مرتبط به افراد کم توان ، کشورهای عضو باید افراد کم توان ، منجمله کودکان کم توان را بطور فعال دخیل ساخته و از مشاوره با آنان بهره مند گردند ؛

۴. هیچ یک از مندرجات پیمان نامه حاضر نباید بر مقرراتی که در تحقق حقوق افراد کم توان مساعدتر بوده و در قوانین یک کشور عضو یا قوانین بین المللی لازم الاجرا در آن کشور مندرج هستند ، تأثیر بگذارد. نباید هیچ گونه محدودیت یا نقضی در خصوص هر یک از حقوق انسانی و آزادی های بنیادین به رسمیت شناخته شده یا موجود در کشورهای عضو در هنگام تبدیل این پیمان نامه به قانون ، پیمان ، مقررات یا آداب و رسوم ، به این بهانه که پیمان نامه حاضر این حقوق و آزادی ها را به رسمیت شناخته یا آنها را به میزان کمتری به رسمیت شناخته است ، ایجاد گردد.

۵. مفاد پیمان نامه حاضر باید به تمامی بخشهای دولت های فدرال بدون هیچ گونه محدودیت یا استثنایی تسری یابد.

ماده ۵

برابری و عدم تبعیض

۱. کشورهای عضو اذعان دارند که تمامی افراد در پیشگاه قانون برابر بوده و بدون هیچ تبعیضی از حمایت یکسان و سود برابر از قانون برخوردارند .
۲. کشورهای عضو باید هرگونه تبعیض را بر مبنای کم توانی ممنوع کرده و حمایت قانونی مؤثر و برابر را بر علیه تبعیض در تمام زمینه ها برای افراد کم توان تضمین نمایند .
۳. به منظور تشویق برابری و رفع تبعیض ، کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را در جهت تضمین برقراری مناسب سازی معقول بکار بندند .
۴. اقدامات خاصی که در تسریع یا دستیابی به برابری واقعی افراد کم توان در قالب پیمان نامه حاضر ضروری است ، نباید به عنوان تبعیض در نظر گرفته شوند .

ماده ۶

زنان کم توان

۱. کشورهای عضو اذعان دارند که زنان و دختران کم توان در معرض تبعیضات چندگانه بوده و در همین خصوص باید اقداماتی در جهت تضمین بهره مندی کامل و برابر آنان از تمامی حقوق بشری و آزادی های بنیادین صورت گیرد .

۲. کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را در جهت کسب اطمینان از توسعه، پیشرفت و توانمندی کامل زنان، به منظور تضمین تحقق و بهره‌مندی کامل آنان از حقوق بشری و آزادی‌های بنیادین پیش‌بینی شده در پیمان‌نامه حاضر به کار بندند.

ماده ۷

کودکان کم‌توان

۱. کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را در جهت تضمین بهره‌مندی کامل کودکان کم‌توان از کلیه حقوق بشری و آزادی‌های بنیادین، به میزان برابر با سایر کودکان، بعمل آورند.

۲. در تمامی اقدامات مربوط به کودکان کم‌توان، منافع عالیۀ کودک باید اصلی‌ترین ملاحظه باشد.

۳. کشورهای عضو باید تضمین نمایند که کودکان کم‌توان حق ابراز آزادانه عقاید خود را در تمامی مسایل مرتبط با خودشان داشته و به نظرات آنها متناسب با سن و بلوغشان، به میزان برابر با سایر کودکان قدر داده شده و کمک‌های متناسب با سن و کم‌توانی آنان برای تحقق این حق در اختیارشان قرار داده می‌شود.

ماده ۸

آگاهسازی

۱. کشورهای عضو انجام اقدامات آنی، ثمربخش و لازم را خصوص موارد ذیل متعهد می‌گردند:

(الف) افزایش آگاهی در میان جامعه، منجمله در سطح خانواده، در خصوص افراد کم‌توان و تحکیم احترام به حقوق و حرمت افراد کم‌توان؛

(ب) مبارزه با کلیشه‌ها، پیشداوری‌ها و اقدامات زیانبار در خصوص افراد کم‌توان، از جمله اقدامات مبتنی بر جنس و سن، در تمام حوزه‌های زندگی؛

(پ) ارتقای آگاهی در خصوص توانایی‌ها و ویژگی‌های افراد کم‌توان.

۲. ابزارهای دستیابی به این اهداف عبارتند از:

(الف) شروع و پیگیری برنامه‌های آگاهسازی عمومی ثمربخش و طراحی شده به منظور:

(i) تقویت پذیرش حقوق افراد کم‌توان؛

(ii) تشویق برداشت‌های مثبت و آگاهی اجتماعی فزون‌تر در خصوص افراد کم‌توان؛

(iii) تشویق به رسمیت شناختن مهارت‌ها، شایستگی‌ها و توانایی‌های افراد کم‌توان، و

ویژگی‌های آنان در محل کار و بازار کار؛

(ب) القای نگرش احترام‌آمیز به حقوق افراد کم‌توان در تمامی مقاطع سیستم آموزشی، منجمله در

بین تمامی کودکان از سنین پایین؛

- (پ) تشویق کلیه اصحاب رسانه ها در به تصویر کشاندن افراد کم توان به نحوی که با اهداف پیمان نامه حاضر سازگار باشد ؛
- (ت) ارتقای برنامه های آموزشی آگاهسازی در خصوص افراد کم توان و حقوق افراد کم توان .

ماده ۹

دسترسی

- به منظور قادر ساختن افراد کم توان برای زندگی مستقل و مشارکت کامل در تمامی جنبه های زندگی ، کشورهای عضو باید اقدامات لازم را در جهت تضمین دسترسی افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، به محیط های فیزیکی ، حمل و نقل ، اطلاعات و ارتباطات ، از جمله سیستم ها و فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی و به سایر تسهیلات و خدماتی که در اختیار عموم قرار دارند ، هم در محیط شهری و هم در محیط روستایی ، به عمل آورند. این اقدامات که باید شامل شناسایی و رفع موانع دسترسی باشد ، علاوه بر سایر موارد ، باید در این موارد هم اعمال گردد :
 - (الف) ساختمان ها ، معابر ، حمل و نقل و سایر تسهیلات در فضاهای روبسته و روباز ، منجمله مدارس ، منازل ، تسهیلات درمانی و محل های کار ؛
 - (ب) خدمات اطلاعاتی و ارتباطاتی و غیره ، خدمات الکترونیکی و خدمات اضطراری^۱ ؛
- کشورهای عضو همچنین باید اقدامات لازم را در خصوص موارد ذیل بعمل آورند :
 - (الف) توسعه ، ترویج و نظارت بر پیاده سازی حداقل استانداردها و خط مشی ها برای دسترس پذیر بودن تسهیلات و خدماتی که در اختیار عموم قرار دارند ؛
 - (ب) کسب اطمینان از این موضوع که بخش های خصوصی تأمین کننده تسهیلات و خدمات برای عموم ، کلیه جنبه های دسترسی برای افراد کم توان را مد نظر قرار دهند ؛
 - (پ) تأمین آموزش برای افراد ذینفع^۲ در خصوص موضوعات دسترسی که افراد کم توان با آنها روبرو هستند ؛
 - (ت) ارائه اطلاعات به خط بریل و به شیوه ای که خواندن و درک آن آسان باشد ، در ساختمان ها و تسهیلات در اختیار عموم ؛
 - (ث) تأمین انواع راهنماها و واسطه های زنده^۳ ، از جمله راهنماها ، خواننده ها و مفسران حرفه ای زبان اشاره^۴ ، در جهت تسهیل دسترسی به ساختمان ها و سایر تسهیلات در اختیار عموم ؛
 - (ج) تشویق سایر اشکال مناسب کمک و حمایت از افراد کم توان به منظور تضمین دسترسی آنان به اطلاعات ؛
 - (چ) تشویق دسترسی افراد کم توان به سیستم ها و فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی ، منجمله اینترنت ؛

^۱ emergency services
^۲ stakeholders
^۳ live assistance and intermediaries
^۴ professional sign language interpreters

(ح) تشویق طراحی ، توسعه ، تولید و توزیع سیستم ها و فنآوری های قابل دسترسی اطلاعاتی و ارتباطاتی سطح پایین^۱ ، به نحوی که این سیستم ها و فنآوری ها با حداقل قیمت در دسترس باشند .

ماده ۱۰ حق حیات

کشورهای عضو مجدداً تأکید دارند تمامی موجودات بشری دارای حق ذاتی حیات بوده و باید تمامی اقدامات لازم برای تضمین بهره مندی کامل افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، از این حق بعمل آید .

ماده ۱۱ موقعیت های خطرناک و اضطرارهای بشر دوستانه^۲

کشور های عضو باید مطابق تعهداتی که بر اساس قوانین بین المللی ، از جمله قانون بین المللی بشردوستانه^۳ و قانون بین المللی حقوق بشر^۴ ، بر عهده دارند ، تمامی اقدامات لازم را به منظور تضمین حمایت و امنیت افراد کم توان در موقعیت های خطرناک منجمله وضعیت های درگیری مسلحانه ، اضطرارهای بشردوستانه و وقوع بلایای طبیعی بعمل آورند .

ماده ۱۲ شناسایی برابر در پیشگاه قانون

۱. کشورهای عضو مجدداً تأکید دارند که افراد کم توان در همه جا بعنوان افراد بشری از حق شناسایی در پیشگاه قانون برخوردار هستند .
۲. کشورهای عضو باید بهره مندی افراد کم توان از مزایای حقوقی^۵ را به میزان برابر با سایرین در تمامی جنبه های حیات به رسمیت بشناسند .
۳. کشورهای عضو باید اقدامات لازم را در جهت تأمین دسترسی افراد کم توان به حمایت هایی که در احقاق مزایای حقوقی خود به آن نیازمند هستند ، بعمل آورند .
۴. کشورهای عضو باید تضمین کنند که کلیه اقدامات مرتبط با احقاق مزایای حقوقی را به منظور عرضه صیانت های لازم و کافی در جهت پیشگیری از سؤرفتنار منطبق با قانون بین المللی حقوق بشر تأمین خواهند نمود. این صیانت ها باید تضمین کنند که اقدامات مرتبط با احقاق مزایای حقوقی به حقوق اراده و تمایلات افراد حرمت قایل شده فارغ از تعارض منافع و تأثیرات اجباری بوده متناسب و سازگار با شرایط فرد

^۱ an early stage
^۲ Situations of risk and humanitarian emergencies
^۳ international humanitarian law
^۴ international human rights law
^۵ legal capacity

باشد و در کوتاه ترین زمان ممکن اعمال شده و در معرض نظارت مستمر از سوی مقامات صالحه مستقل و بیطرف یا دستگاه قضایی قرار داشته باشد. این صیانت ها باید متناسب با میزان اثرگذاری این اقدامات بر حقوق و منافع فرد باشند.

۵. بر اساس ترتیبات مقرر در ماده حاضر ، کشورهای عضو باید کلیه اقدامات لازم و کافی را به منظور تضمین حقوق برابر افراد کم توان در مالکیت یا به ارث بردن اموال و دارایی ها ، کنترل امور مالی خودشان و دارا بودن دسترسی برابر به سپرده ها و وام های بانکی و سایر اشکال اعتبارات مالی بعمل آورده و باید تضمین نمایند که افراد کم توان به اجبار از دارایی های خود محروم نمی شوند .

ماده ۱۳

دسترسی به محاکم

۱. کشورهای عضو باید دسترسی ثمربخش به محاکم را برای افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، از جمله از طریق ترتیب دادن تمهیدات رویه ای و متناسب با سن ، به منظور تسهیل نقش ثمربخش آنها بعنوان نقش آفرینان مستقیم و غیر مستقیم ، از جمله بعنوان شهود ، در تمامی مراحل قضایی ، شامل بازپرسی و سایر مراحل مقدماتی ، تضمین نمایند.

۲. به منظور کمک به دسترسی ثمربخش افراد کم توان به محاکم کشورهای عضو باید آموزش های لازم را برای کارکنان حوزه امور قضایی از جمله افراد پلیس و کارکنان زندان ها تشویق نمایند.

ماده ۱۴

آزادی و امنیت فردی

۱. کشورهای عضو باید تضمین نمایند که افراد کم توان به میزان برابر با سایرین :
(الف) از حق آزادی و امنیت فردی برخوردار باشند ؛
(ب) بطور غیر قانونی و اجباری از آزادی خود محروم نشده و هرگونه محرومیت آنان از آزادی بر اساس قانون بوده ، و وجود کم توانی در هیچ موردی توجیه کننده سلب آزادی نخواهد بود .

۲. کشورهای عضو باید تضمین نمایند در صورت سلب آزادی افراد کم توان تحت هر فرآیندی ، آنها به میزان برابر با سایرین ، تحت تضمین های مطابق با قانون بین المللی حقوق بشر بوده و مطابق با اهداف و قواعد این پیمان نامه و از جمله با ترتیب دادن مناسب سازی معقول با آنها رفتار خواهد شد .

ماده ۱۵

مصونیت از شکنجه یا رفتارها و مجازات های بی رحمانه ، غیرانسانی یا

تحقیرآمیز

۱. هیچ کس نباید در معرض شکنجه یا رفتارها و مجازات های بی رحمانه ، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد . بویژه ، هیچ کس نباید بدون اراده آزادانه خودش در معرض آزمایشات پزشکی یا علمی قرار گیرد .

۲. کشورهای عضو تمامی اقدامات مؤثر قانونگذاری ، اجرایی ، قضایی و سایر اقدامات را به منظور جلوگیری از قرار گرفتن افراد کم توان در معرض شکنجه یا رفتارها و مجازات های بی رحمانه ، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، به میزان برابر با سایرین ، بعمل خواهند آورد .

ماده ۱۶

مصونیت از بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده

۱. کشورهای عضو تمامی اقدامات قانونگذاری ، اجرایی ، اجتماعی ، آموزشی و سایر اقدامات لازم را به منظور صیانت افراد کم توان در برابر تمامی اشکال بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده ، منجمله جنبه های مبتنی بر جنسیت آنها ، چه در محیط خانه و چه در خارج از خانه ، بعمل خواهند آورد .

۲. کشورهای عضو همچنین تمامی اقدامات لازم را در جهت جلوگیری از کلیه اشکال بهره کشی، خشونت و سوءاستفاده ، منجمله از طریق تضمین شیوه های مناسب کمک و حمایت متناسب با سن و جنس برای افراد کم توان و اعضای خانواده و مراقبین آنها ، و از جمله از طریق ارائه اطلاعات و آموزش در خصوص چگونگی اجتناب ، تشخیص و گزارش موارد بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده بکار خواهند بست .

۳. به منظور جلوگیری از وقوع هرگونه بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده ، کشورهای عضو باید تضمین نمایند کلیه تسهیلات و برنامه های طراحی شده برای خدمت رسانی به افراد کم توان ، تحت نظارت ثمربخش مقامات مستقل باشند .

۴. کشورهای عضو کلیه اقدامات لازم را به منظور تشویق بهبود جسمی ، ذهنی و روانشناختی ، بازتوانی و تلفیق اجتماعی مجدد افراد کم توانی که قربانی گونه های مختلف بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده شده اند ، از جمله از طریق ارائه خدمات حمایتی ، بعمل خواهند آورد . هرگونه بهبودی و تلفیق مجدد باید در محیطی صورت گیرد که سلامتی ، رفاه ، تکریم ذات ، کرامت و خودمختاری فرد تقویت شده و نیازهای خاص مبتنی بر جنس و سن فرد باید مد نظر قرار گیرد .

۵. کشورهای عضو قوانین و سیاست های ثمربخشی ، از جمله قوانین و سیاست های معطوف به زنان و کودکان را ، به مرحله اجرا در خواهند آورد ، تا تضمین نمایند که موارد بهره کشی ، خشونت و سوءاستفاده بر علیه افراد کم توان شناسایی و بررسی شده ، و در صورت لزوم تحت پیگرد قرار می گیرد .

ماده ۱۷

صیانت از تمامیت فرد

تمامی افراد کم توان دارای حق احترام به تمامیت جسمی و ذهنی خود به میزان برابر با سایرین هستند.

ماده ۱۸

آزادی جابجایی و ملیت

۱. کشورهای عضو باید حق افراد کم توان را در آزادی جابجایی ، آزادی انتخاب محل سکونتشان و ملیتشان به میزان برابر با سایرین به رسمیت بشناسند ، از جمله با تضمین موارد ذیل برای افراد کم توان :
- (الف) داشتن حق کسب و تغییر یک ملیت و عدم سلب ملیت آنها به صورت اجباری یا بعلت کم توانی؛
- (ب) عدم سلب اختیار آنان بر اساس کم توانی ، در کسب ، مالکیت و سود بردن از مدارک مربوط به ملیت و سایر مدارک شناسایی یا بهره مندی از فرآیندهای متناسبی نظیر رویه های مهاجرتی که ممکن است برای تسهیل احقاق حق آزادی جابجایی لازم باشد ؛
- (پ) اختیار آنان در ترک هر کشور از جمله کشور خودشان ؛
- (ت) عدم سلب حق آنها در ورود به کشور خودشان به اجبار یا بر اساس کم توانی از آنان .
۲. کودکان کم توان باید بلافاصله پس از تولد ثبت شده و باید از بدو تولد حق داشتن نام ، حق کسب ملیت و تا حد امکان ، حق شناسایی و بزرگ شدن در کنار والدین خودشان را داشته باشند .

ماده ۱۹

زندگی مستقل و تلفیق در جامعه

- کشورهای عضو پیمان نامه حاضر حق برابر تمامی افراد کم توان را برای زندگی در جامعه با حق انتخاب برابر با دیگران ، به رسمیت شناخته و اقدامات ثمربخش و مناسب را به منظور تسهیل بهره مندی کامل افراد کم توان از این حق ، و تلفیق و مشارکت کامل آنان در جامعه ، از جمله از طریق تضمین موارد ذیل بعمل خواهند آورد :
- (الف) افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، فرصت انتخاب محل اقامت و مکان و افرادی را که می خواهند با آنان زندگی کنند ، داشته و به اجبار ناچار به زندگی در شرایط زیستی خاصی نخواهند بود ؛
- (ب) افراد کم توان به دامنه ای از خدمات حمایتی در داخل منزل محل اقامت و جامعه از جمله کمک های فردی ضروری برای حمایت از زیست و تلفیق در جامعه و جلوگیری از انزوا و دورافتادن از جامعه دسترسی داشته باشند
- (پ) خدمات و تسهیلات اجتماعی در دسترس عموم به میزان برابر در دسترس افراد کم توان بوده و پاسخگوی نیازهای آنان خواهند بود .

ماده ۲۰

تحرک فردی

کشورهای عضو باید اقدامات ثمربخش را در جهت تضمین تحرک فردی با حداکثر استقلال ممکن برای افراد کم توان فراهم آورند ، از جمله از طریق :

- (الف) تسهیل تحرک فردی افراد کم توان با شیوه و زمان انتخابی آنان و با کمترین هزینه ؛
- (ب) تسهیل دسترسی افراد کم توان به وسایل با کیفیت کمک راه پیمایی ، ابزارها ، فنآوری های کمکی و گونه های کمک و واسطه های زنده ، از جمله از طریق در دسترس قرار دادن آنها با حداقل هزینه ؛
- (پ) ارائه آموزش های لازم در مهارت های تحرکی جهت افراد کم توان و پرسنل تخصصی که با افراد کم توان کار می کنند ؛
- (ت) تشویق تولیدکنندگان وسایل کمک راه پیمایی ، ابزارها و فنآوری های کمکی ، در مد نظر قرار دادن تمامی جنبه های تحرک افراد کم توان .

ماده ۲۱

آزادی بیان و عقیده ، و دسترسی به اطلاعات

کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را در جهت تضمین اینکه افراد کم توان از حق آزادی بیان و عقیده ، از جمله جستجو ، دریافت و ارائه اطلاعات را به میزان برابر با سایرین و از طریق تمامی گونه های ارتباطی به انتخاب خودشان ، طبق تعریف ارائه شده در ماده ۲ پیمان نامه حاضر برخوردارند ، از جمله از طریق موارد ذیل بعمل آورند :

- (الف) ارائه اطلاعات مورد نیاز عموم در قالب ها و فنآوری های قابل دسترسی متناسب با انواع گوناگون کم توانی در سریع ترین زمان و بدون هزینه اضافی برای افراد کم توان ؛
- (ب) پذیرش و تسهیل کاربرد زبان اشاره ، بریل ، ارتباط غیرکلامی و جایگزین و تمامی ابزارها ، شیوه ها و قالب های ارتباطی قابل دسترسی برای افراد کم توان در تعاملات رسمی به انتخاب خودشان ؛
- (پ) موظف ساختن شرکت های خصوصی عرضه کننده خدمات برای عموم ، منجمله از طریق اینترنت ، نسبت به عرضه اطلاعات و خدمات در قالب های قابل دسترسی و قابل استفاده برای افراد کم توان ؛
- (ت) تشویق رسانه های همگانی ، از جمله عرضه کنندگان اطلاعات از طریق اینترنت ، در جهت دسترس پذیر ساختن خدماتشان برای افراد کم توان ؛
- (ث) به رسمیت شناختن و تشویق کاربرد زبان اشاره .

ماده ۲۲

احترام به حریم خصوصی

۱. هیچ فرد کم توانی، صرف نظر از محل اقامت و شرایط زیستی اش، نباید در معرض مداخلات اجباری یا غیر قانونی در حریم خصوصی، خانواده، منزل، یا بستگانش یا سایر گونه های ارتباطی یا در معرض حملات غیرقانونی به شرافت یا حیثیتش قرار گیرد. افراد کم توان حق صیانت قانونی در برابر چنین مداخلات و حملاتی را دارند.

۲. کشورهای عضو باید از حریم خصوصی اطلاعات فردی، بهداشتی و بازتوانی افراد کم توان به میزان برابر با سایرین، حفاظت نمایند.

ماده ۲۳

احترام به خانه و خانواده

۱. کشورهای عضو باید اقدامات مؤثر و مناسب را به منظور رفع تبعیض بر علیه افراد کم توان در تمام موضوعات مرتبط با ازدواج، خانواده، رابطه والدین و خویشاوندی، به میزان برابر با سایرین، در جهت تضمین موارد ذیل بعمل آورند:

(الف) حق کلیه افراد کم توانی که در سن ازدواج هستند، برای ازدواج و تشکیل خانواده بر اساس اراده آزاد و کامل زوجین در گیر، به رسمیت شناخته شود؛

(ب) حقوق افراد کم توان در تصمیم گیری آزادانه و مسئولانه در خصوص تعداد و فاصله گذاری فرزندان و دسترسی به اطلاعات متناسب با سن و آموزش باروری و تنظیم خانواده، به رسمیت شناخته شده و ابزارهای لازم جهت توانمندسازی آنان در احقاق این حقوق تأمین گردد؛

(پ) افراد کم توان، از جمله کودکان، باروری خود را به میزان برابر با سایرین حفظ نمایند.

۲. کشورهای عضو باید حقوق و مسئولیت های افراد کم توان را در خصوص سرپرستی، حضانت، قیمومیت، فرزند خواندگی یا موارد مشابه، هر جا که این مفاهیم در قوانین ملی وجود دارند، تضمین نمایند؛ در تمام موارد منافع عالیله کودک باید در اولویت باشد. کشورهای عضو باید کمک های لازم را به افراد کم توان در جهت اجرای مسئولیت های نگهداری از فرزندانشان ارایه دهند.

۳. کشورهای عضو باید تضمین نمایند که کودکان کم توان حقوق برابری در خصوص زندگی خانوادگی داشته باشند. با چشم انداز تحقق این حقوق و جلوگیری از بی سرپرستی، رهاشدگی، غفلت و انزوای کودکان کم توان، کشورهای عضو باید عرضه اطلاعات، خدمات و حمایت های زودهنگام و جامع را برای کودکان کم توان و خانواده های آنان عهده دار گردند.

۴. کشورهای عضو باید تضمین کنند که هیچ کودکی بر خلاف میل والدینش از آنان جدا نخواهد شد، مگر هنگامی که مقامات صالحه مشخص شده در قوانین، بر طبق قوانین و رویه های موجود، تشخیص دهند که این جدایی برای منافع عالیله کودک ضروری است. تحت هیچ شرایطی یک کودک نباید براساس کم توانی خود کودک، یا یکی، یا هر دوی والدین، از والدینش جدا شود.

۵. کشورهای عضو باید هرگاه که والدین بلافصل قادر به مراقبت از یک کودک کم توان نباشند، تمامی تلاش ها را برای تأمین مراقبت در درون خانواده ای وسیع تر و در صورت عدم امکان این امر، در درون جامعه و در شرایط شبه خانواده، عهده دار گردند.

ماده ۲۴

آموزش

۱. کشورهای عضو حق افراد کم توان را برای آموزش به رسمیت می شناسند. با چشم انداز تحقق این حق، بدون تبعیض و براساس برابری فرصت ها، کشورهای عضو باید یک سیستم آموزشی فراگیر را در تمامی سطوح و آموزش مادام العمر را با اهداف ذیل تضمین نمایند:
 - (الف) توسعه کامل استعداد بشری و حس کرامت و حرمت نفس و تقویت احترام به حقوق بشر و آزادی های بنیادین و تنوع بشری؛
 - (ب) توسعه شخصیت، استعدادها و خلاقیت و همچنین توانایی های ذهنی و جسمی افراد کم توان تا بالاترین حد ممکن؛
 - (پ) توانمندسازی افراد کم توان به منظور مشارکت ثمربخش در یک جامعه آزاد.
۲. در تحقق این حق، کشورهای عضو باید تضمین کنند که:
 - (الف) افراد کم توان، بر مبنای کم توانی، از سیستم آموزشی عمومی کنار گذاشته نخواهند شد و کودکان کم توان از آموزش ابتدایی رایگان و همگانی یا از آموزش متوسطه، بر مبنای کم توانی، کنار گذاشته نمی شوند؛
 - (ب) افراد کم توان قادر خواهند بود به آموزش ابتدایی و آموزش متوسطه فراگیر، کیفی و رایگان، به میزان برابر با سایرین، در جوامعی که در آنها زندگی می کنند دسترسی داشته باشند؛
 - (پ) مناسب سازی معقول در خصوص نیازمندی های فردی فراهم خواهد گردید؛
 - (ت) افراد کم توان حمایت های لازم را از طریق سیستم آموزشی عمومی جهت تسهیل آموزش ثمربخش خود دریافت خواهند داشت؛
 - (ث) اقدامات حمایتی فردی ثمربخش را مطابق با اهداف تلفیق کامل در محیط هایی که توسعه آکادمیک و اجتماعی را به حد اکثر برساند تأمین خواهند نمود.
۳. کشورهای عضو باید افراد کم توان را در یادگیری مهارت های توسعه زندگی و اجتماعی به منظور تسهیل مشارکت کامل و برابر در آموزش و به عنوان اعضای جامعه توانمند سازند. برای دستیابی به این هدف کشورهای عضو باید اقدامات لازم را، از جمله موارد ذیل، بعمل آورند:
 - (الف) تسهیل آموزش بریل، نسخه های جایگزین، شیوه ها، ابزارها و قالب های غیر کلامی و جایگزین ارتباطی و مهارت های جهت یابی و تحرکی، و تسهیل حمایت و مربیگری دو به دو؛
 - (ب) تسهیل آموزش زبان اشاره و تشویق موجودیت زبان شناختی جامعه ناشنویان؛

(پ) تضمین این امر که آموزش افراد و بخصوص کودکان نابینا ، ناشنوا و نابینا-ناشنوا با مناسب ترین زبان و شیوه ها و ابزارهای ارتباطی برای فرد و در محیط هایی آرایه خواهد شد که پیشرفت آکادمیک و اجتماعی آنان را به حداکثر برساند .

۴ . به منظور کمک به تضمین تحقق این حق کشورهای عضو باید اقدامات لازم را برای استخدام معلمان ، از جمله معلمان کم توان ، که آموزش زبان اشاره و یا بریل دیده باشند و آموزش کارکنان و پرسنلی که در تمام سطوح آموزشی به کارمشغول هستند ، بعمل آورند . این آموزش ها باید متضمن آگاهسازی در خصوص کم توانی و استفاده از شیوه ها ، ابزارها و قالب های مناسب غیر کلامی و جایگزین ارتباطی ، مصالح و تکنیک های آموزشی ، در جهت حمایت از افراد کم توان باشد .

۵ . کشورهای عضو باید تضمین کنند که افراد کم توان قادر به دسترسی به آموزش متوسطه عمومی ، آموزش فنی و حرفه ای ، آموزش بزرگسالان و آموزش مادام العمر ، بدون تبعیض و به میزان برابر با سایرین ، باشند . برای رسیدن به این هدف ، کشورهای عضو ، باید تضمین کنند که مناسب سازی معقول برای افراد کم توان فراهم خواهد گردید .

ماده ۲۵ بهداشت

کشورهای عضو حق افراد کم توان را در بهره مندی از بالاترین استاندارد قابل عرضه بهداشتی ، بدون تبعیض بر مبنای کم توانی ، به رسمیت می شناسند . کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را در جهت تضمین دسترسی افراد کم توان به خدمات بهداشتی متناسب با جنس و از آن جمله بازتوانی مرتبط با سلامتی بعمل آورند . بخصوص کشورهای عضو باید :

(الف) مراقبت ها و خدمات بهداشتی رایگان یا ارزاقیمت را با همان دامنه ، کیفیت و استاندارد ارائه شده برای عموم مردم ، از جمله برنامه های بهداشت جنسی و باروری و برنامه های بهداشت عمومی مبتنی بر جمعیت را برای افراد کم توان هم ارائه نمایند ؛

(ب) خدمات بهداشتی مورد نیاز افراد کم توان ، بویژه به دلیل کم توانی آنها را ، از جمله شناسایی و در صورت لزوم مداخله زودهنگام و خدماتی که در جهت به حداقل رساندن و پیشگیری از کم توانی های بیشتر طراحی شده اند ، را از جمله در میان کودکان و سالمندان ارائه نمایند ؛

(پ) این خدمات بهداشتی را با حداقل فاصله مکانی ممکن با جوامع خود افراد ، از جمله در مناطق روستایی ، عرضه نمایند ؛

(ت) کارکنان بهداشتی را به عرضه مراقبت هایی با کیفیت یکسان با سایرین برای افراد کم توان از جمله بر مبنای موافقت آزاد و اعلام شده ، شامل بر آگاهسازی در خصوص حقوق بشری ، کرامت ، خودمختاری و نیازهای افراد کم توان ، از طریق آموزش و تصویب استانداردهای اخلاقی ، برای مراقبین بهداشتی عمومی و بخش خصوصی ، ملزم سازند ؛

(ث) تبعیض بر علیه افراد کم توان را در برقراری بیمه های بهداشتی و بیمه عمر ، در جاهایی که این بیمه ها از جانب قوانین ملی مجاز شمرده شده اند ، ممنوع ساخته و این بیمه ها را به روشی مناسب و معقول در اختیار آنان قرار دهند ؛

(ث) از انکار تبعیض آمیز مراقبت های بهداشتی یا خدمات بهداشتی یا غذا و نوشیدنی ها بر اساس کم توانی پیشگیری نمایند .

ماده ۲۶

توانبخشی و بازتوانی^۱

۱. کشورهای عضو باید اقدامات ثمربخش و مناسبی را ، از جمله از طریق حمایت نظیر به نظیر ، در جهت توانمند سازی افراد کم توان در کسب و حفظ حداکثر استقلال ، توانایی کامل جسمی ، ذهنی ، اجتماعی و شغلی ، و تلفیق و مشارکت کامل در تمامی جنبه های زندگی ، بعمل آورند . برای دستیابی به این هدف کشورهای عضو باید به سازماندهی ، تقویت و گسترش برنامه ها و خدمات فراگیر توانبخشی و بازتوانی بخصوص در حوزه های سلامت ، اشتغال ، تحصیل و خدمات اجتماعی بپردازند ؛ به گونه ای که این خدمات و برنامه ها :

(الف) در ابتدایی ترین مرحله ممکن شروع شده و مبتنی بر ارزیابی چند گانه از نیازها و توانایی های فرد باشد ؛

(ب) از مشارکت و تلفیق در جامعه و تمامی جنبه های اجتماع حمایت کرده ، داوطلبانه بوده و در کمترین فاصله مکانی ممکن از جوامع افراد کم توان ، از جمله در مناطق روستایی ، در دسترس آنان قرار گیرد .

۲. کشورهای عضو باید گسترش آموزش اولیه و مستمر را برای کارشناسان و کارکنان حوزه خدمات توانبخشی و بازتوانی تشویق نمایند .

۳. کشورهای عضو باید دسترسی ، آشنایی و کاربرد فنآوری ها و لوازم کمکی طراحی شده برای افراد کم توان را ، تا جایکه مرتبط با توانبخشی و بازتوانی می باشد ، تشویق نمایند .

ماده ۲۷

کار و اشتغال

۱. کشورهای عضو حق کار کردن افراد کم توان را به میزان برابر با سایرین به رسمیت می شناسند ؛ این امر شامل حق دستیابی به فرصت امرار معاش از طریق انتخاب آزادانه کار یا پذیرفته شدن در یک بازار کار و محیط کاری آزاد ، تلفیقی و قابل دسترسی برای افراد کم توان ، می شود . کشورهای عضو باید تحقق

حق کار کردن را، از جمله برای افرادی که در حین کار دچار کم توانی شده اند، از طریق برداشتن گام های مؤثر، منجمله از راه قانونگذاری، به منظور تحقق موارد ذیل صیانت و تشویق نمایند:

(الف) ممنوعیت تبعیض بر مبنای کم توانی در خصوص کلیه موضوعات مرتبط با تمامی اشکال اشتغال از جمله شرایط بکارگیری، استخدام و اشتغال، ارتقای شغلی و شرایط ایمنی و بهداشت کار؛
(ب) صیانت از حقوق افراد کم توان، به میزان برابر با سایرین، در برخورداری از شرایط مطلوب و عادلانه کاری، از جمله فرصت های برابر و دستمزدهای یکسان در ازای کار برابر، شرایط کاری ایمن و بهداشتی، از جمله حمایت در برابر مخاطرات و جبران خسارات؛

(پ) تضمین این امر که افراد کم توان، به میزان برابر با سایرین، قادر به فعالیت در اتحادیه های کارگری و صنفی خودشان خواهند بود؛

(ت) توانمندسازی افراد کم توان در دسترسی مؤثر به برنامه های هدایت شغلی و فنی، عمومی و خدمات جایگزینی و آموزش شغلی و مستمر؛

(ث) تشویق فرصت های اشتغال و ارتقای شغلی برای افراد کم توان در بازار کار و همچنین یاری در یافتن، کسب، حفظ و بازگشت به کار؛

(ج) تشویق فرصت های خود اشتغالی، کسب و کار، ایجاد تعاونی ها و راه اندازی مشاغل برای خودشان؛

(چ) بکار گماردن افراد کم توان در بخش عمومی؛

(ح) تشویق اشتغال افراد کم توان در بخش خصوصی از طریق سیاست ها و ابزارهای مناسب که می تواند شامل برنامه های اقدامی تأییدآمیز، ابزارهای پاداشی و سایر ابزارها باشد؛

(خ) تضمین برقراری مناسب سازی معقول در محل های کار برای افراد کم توان؛

(د) تشویق کسب تجربه کاری از سوی افراد کم توان در بازار کار آزاد؛

(ذ) تشویق بازتوانی شغلی و حرفه ای، برنامه های حفظ کار، و بازگشت به کار برای افراد کم توان.

۲. کشورهای عضو باید تضمین نمایند که افراد کم توان به بردگی و بیگاری کشانده نشده و، به میزان برابر با سایرین، در برابر کار اجباری یا موظف محافظت خواهند شد.

ماده ۲۸

استاندارد زیستی مناسب و تأمین اجتماعی

۱. کشورهای عضو حق افراد کم توان را در برخورداری از استاندارد مناسب زندگی برای خودشان و اعضای خانواده شان، از جمله غذا، پوشاک و مسکن مناسب و پیشبرد مستمر شرایط زیستی، به رسمیت شناخته و باید اقدامات مناسب را برای صیانت و ارتقای تحقق این حق، بدون تبعیض بر مبنای کم توانی، بعمل آورند.

۲. کشورهای عضو حق افراد کم توان را در داشتن تأمین اجتماعی و بهره مندی از این حق، بدون تبعیض بر مبنای کم توانی، به رسمیت شناخته و باید اقدامات لازم را در جهت صیانت و تشویق تحقق این حق بعمل آورند، از جمله اقداماتی به منظور:

(الف) تضمین دسترسی برابر افراد کم توان به خدمات آب بهداشتی ، و تضمین دسترسی به خدمات، ابزارها و سایر یاری های مناسب و ارزان قیمت برای نیازهای مرتبط با کم توانی ؛
(ب) تضمین دسترسی افراد کم توان ، بخصوص زنان و دختران کم توان و سالمندان کم توان ، به برنامه های تأمین اجتماعی و برنامه های کاهش فقر ؛
(پ) تضمین دسترسی افراد کم توان که در شرایط فقر زندگی می کنند و اعضای خانواده آنان ، به کمک های دولتی با زمینه های مرتبط با کم توانی ، از جمله آموزش مناسب ، مشاوره ، کمک های مالی ، و مراقبت های لازم ؛

(ت) تضمین دسترسی افراد کم توان به برنامه های عمومی مسکن ؛

(ث) تضمین دسترسی برابر افراد کم توان به برنامه ها و مزایای بازنشستگی .

ماده ۲۹

مشارکت در حیات سیاسی و عمومی

کشورهای عضو باید حقوق سیاسی افراد کم توان و فرصت بهره مندی آنان از این حقوق را ، به میزان برابر با سایرین ، تضمین نموده و باید متعهد گردند که :

(الف) تضمین نمایند که افراد کم توان قادر خواهند بود بطور ثمربخش و کامل ، در حیات سیاسی و عمومی ، به میزان برابر با سایرین ، مستقیماً یا از طریق نمایندگانی که آزادانه انتخاب نموده اند ، مشارکت نمایند ، از جمله حق و فرصت افراد کم توان را در رأی دادن و انتخاب شدن منجمله از طرق ذیل تأمین خواهد نمود :

(ا) تضمین اینکه مصالح ، رویه ها و تسهیلات رأی دادن ، متناسب و قابل دسترسی بوده و درک و استفاده از آنها ساده باشد ؛

(ب) (ii) صیانت از حقوق افراد کم توان در رأی دادن با آرای مخفی در انتخابات و همه پرسی های عمومی بدون دخالت و نظارت بر انتخابات ، مداخله مؤثر در امور و انجام تمامی فعالیت های عمومی ، در تمامی سطوح حکومتی و تسهیل کاربرد فناوری های نوین و کمکی در موارد نیاز ؛

(iii) تضمین ابراز آزادانه خواست افراد کم توان به عنوان انتخاب کنندگان ، و در راستای این هدف مجاز شمردن کمک در رأی دادن از طرف فردی به انتخاب خودشان در هنگام نیاز و طبق درخواست آنان ؛

(ب) (ب) تشویق فعالانه محیطی که در آن افراد کم توان بتوانند بطور کامل و مؤثر در انجام امور عمومی بدون تبعیض و به میزان برابر با سایرین ، مشارکت نموده و تشویق مشارکت آنان در امور عمومی از جمله :

(ا) مشارکت در سازمان های مردم نهاد و انجمن های مرتبط با حیات عمومی و سیاسی کشور و در فعالیت ها و امور اجرایی احزاب سیاسی ؛

(ب) (ii) تشکیل و ائتلاف سازمان های افراد کم توان برای نمایندگی افراد کم توان در سطوح بین المللی، ملی ، منطقه ای و محلی .

ماده ۳۰

مشارکت در حیات فرهنگی ، اوقات فراغت ، تفریحات و ورزش

۱. کشورهای عضو حق افراد کم توان را جهت شرکت داشتن ، به میزان برابر با سایرین ، در حیات فرهنگی به رسمیت شناخته و باید تمامی اقدامات لازم را در تضمین موارد ذیل برای افراد کم توان بعمل آورند :

(الف) بهره مندی از دسترسی به مصالح فرهنگی در قالب های قابل دسترسی ؛
(ب) بهره مندی از دسترسی به برنامه های تلویزیونی ، فیلم ها ، تئاترها و سایر فعالیت های فرهنگی در قالب های قابل دسترسی ؛

(پ) بهره مندی از دسترسی به مکان های اجرا ، یا خدمات فرهنگی نظیر تئاترها ، موزه ها ، سالن های سینما ، کتابخانه ها و خدمات گردشگری و تا حد امکان ، بهره مندی از دسترسی به یادبودها و جایگاه های بااهمیت فرهنگی ، و ملی .

۲. کشورهای عضو باید اقدامات لازم را در جهت توانمندسازی افراد کم توان به منظور برخورداری از فرصت توسعه و بهره برداری از استعداد های خلاقانه هنری و روشنفکرانه شان ، نه تنها به سود خودشان ، بلکه در عین حال در جهت غنای جامعه بعمل آورند .

۳. کشورهای عضو باید تمامی اقدامات لازم را بر طبق قوانین بین المللی ، در جهت تضمین این امر که قوانین حمایت از مالکیت معنوی باعث ایجاد موانع غیر معقول یا تبعیض آمیز بر سر راه دسترسی افراد کم توان به مصالح فرهنگی نخواهد شد ، بعمل آورند .

۴. افراد کم توان باید به میزان برابر با سایرین مشمول شناسایی و صیانت از هویت فرهنگی و زبانی خاص خودشان ، از جمله زبان های اشاره و فرهنگ ناشنویان ، گردند .

۵. با چشم انداز توانمندسازی افراد کم توان ، به میزان برابر با سایرین ، در فعالیت های اوقات فراغت ، تفریحی و ورزشی ، کشورهای عضو باید اقدامات لازم را در موارد ذیل بعمل آورند :

(الف) تشویق کردن و ارتقای مشارکت افراد کم توان در فعالیت های عمده ورزشی در تمام سطوح در گسترده ترین سطح ممکن ؛

(ب) تضمین این امر که افراد کم توان فرصت سازماندهی ، توسعه و تشریک مساعی در فعالیت های ورزشی و تفریحی ویژه کم توانان را داشته و در این راستا ، تشویق ایجاد و برقراری ساختارها ، آموزش و منابع مناسب ، به میزان برابر با سایرین ؛

(پ) تضمین دسترسی افراد کم توان به اعتبارات ورزشی ، تفریحی و گردشگری ؛

(ت) تضمین دسترسی کودکان کم توان ، به میزان برابر با سایر کودکان ، به مشارکت در فعالیت های

بازی ، اوقات فراغت و تفریح ، از جمله فعالیت هایی در سیستم مدرسه ؛

(ث) تضمین دسترسی افراد کم توان به خدمات عرضه شده از سوی افراد دخیل در سازماندهی فعالیت

های اوقات فراغت ، گردشگری ، تفریحی و ورزشی ؛

ماده ۳۱

جمع آوری داده ها و آمار

۱. کشورهای عضو جمع آوری اطلاعات مناسب از جمله داده های پژوهشی و آماری را جهت توانمندسازی آنان در صورتبندی و پیاده سازی سیاست های تأثیرگذار برپیمان نامه حاضر بر عهده می گیرند .
فرآیند جمع آوری و نگهداری این اطلاعات باید :
(الف) منطبق با صیانت های مصوب حقوقی ، از جمله قوانین مرتبط با حفاظت داده ها باشند ، تا قابلیت اعتماد و احترام به حریم خصوصی افراد کم توان تضمین شود ؛
(ب) منطبق با هنجارهای پذیرفته شده بین المللی در دفاع از حقوق بشری و آزادی های بنیادین و اصول اخلاقی در جمع آوری و کاربرد آمار باشد .
۲. اطلاعات جمع آوری شده بر طبق این ماده ، باید در صورت لزوم منتشر شده و برای کمک به ارزیابی نحوه پیاده سازی تعهدات کشورهای عضو به پیمان نامه حاضر و شناسایی و اشاره به موانع پیش روی افراد کم توان در تحقق حقوقشان به کار روند .
۳. کشورهای عضو باید مسئولیت انتشار این آمارها و تضمین دسترسی افراد کم توان و سایر افراد به آنها را برعهده گیرند .

ماده ۳۲

همکاری بین المللی

۱. کشورهای عضو اهمیت همکاری های بین المللی و ارتقای آن را در حمایت از تلاش های ملی به منظور تحقق اهداف و چشم اندازهای پیمان نامه حاضر تشخیص داده و اقدامات لازم و ثمربخش را در این خصوص در بین دو یا چند کشور و در صورت لزوم با مشارکت سازمان های ملی و منطقه ای مرتبط و نهادهای مدنی ، بخصوص سازمان های افراد کم توان ، متعهد می گردند . این اقدامات علاوه بر سایر موارد شامل این موارد هم می تواند باشد :
(الف) تضمین این امر که همکاری های بین المللی و از جمله برنامه های توسعه بین المللی در بر گیرنده و در دسترس افراد کم توان هم خواهد بود ؛
(ب) تسهیل و پشتیبانی از ظرفیت سازی از جمله از طریق تبادل و اشتراک اطلاعات ، تجارب ، برنامه های آموزشی و فعالیت های نمونه ؛
(پ) تسهیل همکاری در پژوهش و دستیابی به آگاهی های علمی و فنی ؛
(ت) در صورت لزوم تأمین کمک های فنی و اقتصادی از جمله از طریق تسهیل دسترسی و به اشتراک گذاری فناوری های کمکی و قابل دسترسی و از طریق انتقال فنآوری .

ماده ۳۳

پیاده سازی و نظارت ملی

۱. کشورهای عضو، بر طبق سیستم سازمانی خود، باید یک یا چند نقطه تصمیم گیری را در درون دولت برای موضوعات مرتبط با پیاده سازی پیمان نامه حاضر طراحی کرده و باید ملاحظات لازم را در استقرار یا طراحی یک سازوکار هماهنگ کننده در درون دولت، به منظور تسهیل فعالیت های مرتبط در بخش های مختلف و در سطوح مختلف، بعمل آورند.

۲. کشورهای عضو باید در صورت لزوم بر اساس سیستم های حقوقی و اجرایی خود به نگهداری، تقویت، طراحی و تأسیس چهارچوبی مشتمل بر یک یا چند سازوکار مستقل به منظور ارتقاء، صیانت و نظارت بر پیاده سازی پیمان نامه حاضر در درون دولت مبادرت ورزند. در هنگام طراحی یا تأسیس چنین سازوکاری، کشورهای عضو باید اصول مرتبط با وضعیت و عملکرد نهادهای ملی حمایت و ارتقای حقوق بشری را مد نظر قرار دهند.

۳. نهادهای مدنی و بخصوص افراد کم توان و سازمان های نماینده آنان باید بطور کامل در فرآیند نظارت مداخله و مشارکت داشته باشند.

ماده ۳۴

کمیته حقوق افراد کم توان

۱. برای انجام دادن عملکردهایی که در ادامه ذکر می شود، کمیته حقوق افراد کم توان (که منبعد کمیته نامیده خواهد شد) تشکیل می گردد.

۲. کمیته در زمان لازم الاجرا شدن پیمان نامه حاضر از دوازده عضو تشکیل خواهد گردید. پس از پیوستن ۶۰ عضو دیگر به پیمان نامه، ۶ نفر دیگر به تعداد اعضای کمیته افزوده می شود، تا به حداکثر تعداد خود که ۱۸ نفر است، برسد.

۳. اعضای کمیته با مسئولیت شخصی به انجام وظیفه در کمیته پرداخته و باید دارای وجهه اخلاقی بالا و تجربه و شایستگی شناخته شده در حوزه تحت پوشش پیمان نامه حاضر باشند. در هنگام اعلام نامزدی کاندیدها از سوی کشورهای عضو، از آنان درخواست می شود که ملاحظات لازم را در خصوص مقررات ذکر شده در بند ۳ ماده ۴ پیمان نامه حاضر، رعایت نمایند.

۴. اعضای کمیته از سوی کشورهای عضو انتخاب خواهند شد و ملاحظات لازم در خصوص توزیع جغرافیایی عادلانه، حضور نمایندگانی از گونه های تمدنی متفاوت و از سیستم های حقوقی اصلی، متعادل بودن جنسیت نمایندگان و مشارکت متخصصان دارای کم توانی، رعایت خواهد گردید.

۵. اعضای کمیته با آرای مخفی و از میان فهرست افرادی که به نمایندگی از سوی کشورهای عضو نامزد شده اند، در نشست های کشورهای عضو انتخاب می گردند. در این نشست ها، که با حضور دو سوم اعضا رسمیت می یابد، افرادی که بالاترین آرا را کسب کرده و اکثریت مطلق آرای کشورهای عضو حاضر و رأی دهنده را به دست آورند، به عضویت کمیته درمی آیند.

۶. اولین انتخابات باید پیش از انقضای مهلت شش ماهه از تاریخ لازم الاجرا شدن پیمان نامه حاضر برگزار گردد. حداقل چهار ماه پیش از تاریخ برگزاری هر انتخابات، دبیر کل سازمان ملل متحد طی نامه ای به کشورهای عضو، از آنان درخواست می نماید ظرف مدت دو ماه اسامی نامزدهایشان را ثبت نمایند. متعاقباً دبیر کل فهرستی به ترتیب حروف الفبا از تمامی افراد نامزد شده و کشورهایی که آنها را نامزد کرده اند تهیه و این فهرست را به کشورهای عضو پیمان نامه حاضر تسلیم می نماید.

۷. اعضای کمیته برای یک دوره چهار ساله انتخاب می گردند. آنها از شانس انتخاب مجدد برای یک دوره دیگر برخوردارند. دوره خدمت شش نفر از اعضای انتخاب شده در اولین انتخابات پس از گذشت دو سال منقضی خواهد گردید. بلافاصله پس از اولین انتخابات، اسامی این شش عضو باید از سوی رئیس نشست مورد اشاره در بند ۵ ماده حاضر، به قید قرعه انتخاب گردد.

۸. انتخاب شش عضو اضافی کمیته باید در فاصله بین انتخابات دوره ای، بر طبق مقررات این ماده صورت پذیرد.

۹. در صورت فوت، کناره گیری یا اعلام عدم امکان ادامه همکاری یکی از اعضای کمیته، بنا به هر دلیلی، کشور عضوی که آن عضو را نامزد نموده بود، کارشناس دیگری را که دارای همان کیفیات بوده و الزامات تعیین شده در مقررات ماده حاضر را برآورده سازد، به منظور خدمت در مهلت باقیمانده، معرفی خواهد نمود.

۱۰. کمیته آیین نامه داخلی خود را تصویب خواهند نمود.

۱۱. دبیرکل سازمان ملل باید کارکنان و امکانات لازم را برای اجرای ثمربخش فعالیت های کمیته بر طبق پیمان نامه حاضر، فراهم نموده و نشست اولیه آن را ترتیب دهد.

۱۲. در صورت تصویب مجمع عمومی، اعضای کمیته تشکیل شده براساس پیمان نامه حاضر، مطابق با اصول و شرایط مصوب مجمع عمومی و به تناسب اهمیت مسئولیت های کمیته، از منابع سازمان ملل متحد، حقوق دریافت خواهند داشت.

۱۳. اعضای کمیته از تسهیلات، امتیازات و مصونیت های کارشناسان مأمور سازمان ملل متحد که در بخش های متناظر پیمان نامه امتیازات و مصونیت های سازمان ملل متحد پیش بینی شده است، برخوردار خواهند بود.

ماده ۳۵

گزارش های کشورهای عضو

۱. هر یک از کشورهای عضو باید گزارش جامعی از اقدامات انجام یافته در جهت ایفای تعهدات خود تحت پیمان نامه حاضر و پیشرفت های حاصل شده در این خصوص را، ظرف مدت دو سال پس از لازم الاجرا شدن پیمان نامه حاضر در کشور متبوعه خود، از طریق دبیر کل به کمیته تقدیم نمایند.

۲. بعد از تسلیم این گزارش اولیه، کشورهای عضو باید گزارش های بعدی را حداکثر هر چهار سال یکبار و در صورت درخواست کمیته در فواصل کمتر به کمیته تقدیم کنند.

۳. کمیته در خصوص کلیه خط مشی هایی که باید در گزارش ها رعایت گردد، تصمیم گیری می نماید.

۴. کشور عضوی که گزارش جامع اولیه را به کمیته تقدیم نموده باشد، نیازی ندارد که در گزارش های بعدی اطلاعاتی را که قبلاً ارائه نموده است تکرار نماید. در هنگام تهیه گزارش ها برای کمیته، از کشورهای عضو خواسته می شود این کار را طی یک فرآیند آزاد و شفاف انجام داده و ملاحظات لازم را در خصوص مقررات بند ۳ ماده ۴ پیمان نامه حاضر رعایت نمایند.

۵. گزارش ها باید عوامل و مشکلات تأثیرگذار بر میزان تحقق تعهدات مندرج در پیمان نامه حاضر را مشخص نمایند.

ماده ۳۶

رسیدگی به گزارش ها

۱. هر گزارش از سوی کمیته مورد رسیدگی قرار گرفته و پیشنهادهای و توصیه های عمومی، در صورت لزوم، در مورد آنها بعمل آمده و به کشور عضو مسترد می گردد. کشور عضو مجاز است با هرگونه اطلاعات به انتخاب خود به کمیته پاسخ گوید. کمیته می تواند اطلاعات تکمیلی را در خصوص پیاده سازی پیمان نامه حاضر، از کشورهای عضو درخواست نماید.

۲. اگر یکی از کشورهای عضو در تقدیم گزارش اهمال نماید، کمیته مجاز است لزوم تحقیق در خصوص اجرای پیمان نامه حاضر را به استناد اطلاعات قابل اعتماد در دسترس کمیته، به کشور مربوطه اعلام و در صورت عدم تحویل گزارش پس از مهلت سه ماهه از اخطار این تحقیق را انجام دهد. کمیته از کشور متبوع جهت مشارکت در اینگونه تحقیقات دعوت بعمل خواهد آورد. در صورتی که کشور مربوطه در پاسخ گزارش لازم را تقدیم نماید، ترتیبات مقرر در بند اول ماده حاضر اعمال خواهند شد.

۳. دبیر کل سازمان ملل متحد به گزارش های تمامی کشورهای عضو دسترسی خواهد داشت.

۴. کشورهای عضو باید گزارش های خود را بطور گسترده در کشورهای متبوع خود در اختیار عموم قرار داده و دسترسی به پیشنهادهای و توصیه های مربوط به گزارش ها را تسهیل نمایند.

۵. کمیته در صورت صلاحدید، باید گزارش های کشورهای عضو را به منظور برآوردن درخواست ها، یا مشخص ساختن نیاز به توصیه ها یا مشاوره های فنی مندرج در آنها، به همراه مشاهدات و توصیه های کمیته در خصوص این درخواست ها یا اشارات به آژانس ها، سرمایه گذاری ها و برنامه های ملل متحد منتقل نماید.

ماده ۳۷

همکاری میان کشورهای عضو و کمیته

۱. تمامی کشورهای عضو باید با کمیته همکاری کرده و اعضای کمیته را در تحقق وظایفشان یاری نمایند.

۲. کمیته در روابط خود با کشورهای عضو، ملاحظات لازم را در خصوص روش ها و شیوه های بهبود ظرفیت های ملی، به منظور پیاده سازی پیمان نامه حاضر، از جمله از طریق همکاری های بین المللی بعمل خواهد آورد.

ماده ۳۸

روابط کمیته با سایر بخش های سازمان ملل متحد

به منظور تقویت پیاده سازی مؤثر پیمان نامه حاضر و تشویق همکاری های بین المللی در حوزه های تحت پوشش این پیمان نامه:

(الف) آژانس های تخصصی و سایر بخش های سازمان ملل متحد متعهد می گردند که ملاحظات مربوط به پیاده سازی ترتیبات پیمان نامه حاضر را تا جایی که در حوزه وظایف آنها می گنجد بر عهده گیرند. کمیته می تواند هرگاه که لازم دید از آژانس های تخصصی و سایر بخش های ذیصلاح سازمان ملل متحد، برای ارائه نظرات تخصصی در پیاده سازی پیمان نامه و در حوزه هایی که در چشم انداز وظایف محوله آنان می گنجد، دعوت بعمل آورد. کمیته می تواند از آژانس های تخصصی و سایر بخش های سازمان ملل متحد درخواست نماید گزارش های خود را در خصوص پیمان نامه، در حوزه های مربوط به وظایف محوله آنان، به کمیته تقدیم نمایند؛

(ب) کمیته مجاز است در راستای اجرای وظایف خود، در صورت صلاحدید و با هدف سازگار شدن با خط مشی ها، پیشنهادهای و توصیه های عمومی سایر بخش های سازمان ملل متحد، که بر اساس پیمان های بین المللی حقوق بشری تشکیل شده اند و به منظور اجتناب از موازی کاری و همپوشانی در اجرای وظایف آنان، با آنها مشورت بعمل آورد.

ماده ۳۹

گزارش کمیته

کمیته باید هر دو سال یکبار گزارش فعالیت های خود را به مجمع عمومی و شورای اقتصادی و اجتماعی اعلام نموده و می تواند پیشنهادها و توصیه های عمومی خود را بر اساس ارزیابی گزارش ها و اطلاعات دریافتی از کشورهای عضو، ارائه نماید. این پیشنهادها و توصیه های عمومی باید در کنار نقطه نظرات کشورهای عضو در گزارش کمیته گنجانده شوند.

ماده ۴۰

کنفرانس کشورهای عضو

۱. کشورهای عضو به منظور تبادل نظر در خصوص موضوعات مرتبط با پیاده سازی پیمان نامه حاضر بطور منظم در کنفرانس کشورهای عضو با هم دیدار خواهند کرد .
۲. حداکثر شش ماه پس از لازم الاجرا شدن پیمان نامه حاضر ، کنفرانس کشورهای عضو باید از سوی دبیر کل سازمان ملل متحد برگزار گردد . جلسات بعدی به صورت دو سالانه ، یا بر اساس تصمیم کنفرانس کشورهای عضو ، از طرف دبیر کل سازمان ملل متحد برگزار می گردد .

ماده ۴۱

امانت دار

دبیر کل سازمان ملل متحد امانت دار پیمان نامه حاضر خواهد بود .

ماده ۴۲

امضا

پیمان نامه حاضر برای امضا از طرف تمامی دولت ها و سازمان های یکپارچه منطقه ای از تاریخ ۳۰ مارس ۲۰۰۷^۱، در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک ، مفتوح می باشد .

ماده ۴۳

درخواست عضویت

پیمان نامه حاضر باید در معرض تصویب دولت های امضا کننده و تأیید رسمی سازمان های یکپارچه منطقه ای قرار گیرد . پیمان نامه در دسترس تمامی دولت ها یا سازمان های همکاری منطقه ای که آن را امضا نکرده اند ، قرار خواهد داشت .

^۱ برابر با روز جمعه ۱۰ فروردین ۱۳۸۶

ماده ۴۴

سازمان های همکاری منطقه ای

۱. « سازمان همکاری منطقه ای » به معنای سازمان متشکل از دولت های مستقل یک منطقه است که دولت های عضو در آن دارای صلاحیت در خصوص موضوعات تحت کنترل پیمان نامه حاضر می باشند . این سازمان ها باید در چارچوب ابزارهای اعلام رسمی خودشان ، گستره صلاحیت خود را در خصوص موضوعات مصوب این پیمان نامه اعلام نمایند . متعاقباً آنها باید هرگونه تغییر در گستره صلاحیت خود را به امانتدار اطلاع دهند .

۲. ارجاعات به کشورهای عضو در پیمان نامه حاضر این سازمان ها را هم ، در محدوده صلاحیت آنها ، دربرخواهد گرفت .

۳. به منظور برآورده کردن اهداف بند ۱ ماده ۴۵ و بندهای ۲ و ۳ ماده ۴۷ ، هیچ گونه شرایط اعمال شده از سوی سازمان همکاری منطقه ای ، نباید به حساب آورده شود .

۴. سازمان های همکاری منطقه ای در موضوعاتی که در حوزه صلاحیت آنها می گنجند ، می توانند از حق رأی دادن در کنفرانس کشورهای عضو ، با تعداد آرای برابر با تعداد کشورهای عضو سازمان که اعضای پیمان نامه حاضر هستند ، برخوردار گردند . در صورتی که هر یک از دولت های عضو چنین سازمانی از حق خود در رأی دادن استفاده نماید ، سازمان نمی تواند از حق رأی دادن خود استفاده کند و بالعکس .

ماده ۴۵

لازم الاجرا شدن

۱. پیمان نامه حاضر سی روز پس از تسلیم بیستمین اعلام عضویت یا تصویب ، لازم الاجرا خواهد شد .

۲. برای هر کشور یا سازمان همکاری منطقه ای ، که پیمان نامه را پس از تسلیم بیستمین اعلام تصویب ، تأیید رسمی یا مورد پذیرش قرار دهد ، پیمان نامه در سی امین روز پس از تسلیم این اعلام از سوی آن دولت لازم الاجرا خواهد شد .

ماده ۴۶

حق تحفظ

۱. حق تحفظ هایی که مغایر با منظور و اهداف پیمان نامه حاضر باشند ، مجاز نخواهند بود .
۲. حق تحفظ را می توان در هر زمان اعمال نمود .

ماده ۴۷

اصلاحیه ها

۱. هر کشور عضو می تواند اصلاحیه ای بر پیمان نامه حاضر تهیه و آن را به دبیر کل سازمان ملل متحد تقدیم نماید. دبیر کل باید تمامی اصلاحیه های پیشنهادی را همراه با درخواست اعلام نظر در خصوص موافقت کشورهای عضو با تشکیل کنفرانس کشورهای عضو، به منظور تبادل نظر و تصمیم گیری در خصوص پیشنهادها، به کشورهای عضو ارسال نماید. در چنین مواردی و در صورتی که ظرف مدت چهار ماه از تاریخ ارسال، حداقل یک سوم از کشورهای عضو با برگزاری کنفرانس موافق باشند، دبیر کل باید کنفرانس را با حمایت سازمان ملل متحد برگزار نماید. هر اصلاحیه با اکثریت دو سوم از کشورهای عضو حاضر مورد پذیرش قرار می گیرد و رأی گیری برای تأیید باید از طرف دبیر کل به مجمع عمومی و بعد از آن برای تصویب به کلیه کشورهای عضو تقدیم گردد.

۲. اصلاحیه ای که بر اساس ترتیبات مقرر در بند ۱ ماده حاضر طرح و تصویب شود، در سی امین روز پس از این که تعداد اعلام تصویب های تقدیم شده به دو سوم تعداد کشورهای عضو در تاریخ تصویب اصلاحیه برسد، لازم الاجرا خواهد شد. از آن به بعد، این اصلاحیه برای هر کشور عضو، در سی امین روز پس از تسلیم اعلام قبولی، لازم الاجرا خواهد شد. یک اصلاحیه تنها برای کشورهایی که آن را تصویب نموده اند الزام آور خواهد بود.

۳. اگر کنفرانس کشورهای عضو با اجماع اصلاحیه ای را بر طبق بند ۱ ماده حاضر مطرح و تصویب نماید که منحصراً در ارتباط با اصول ۳۴، ۳۸، ۳۹ و ۴۰ پیمان نامه باشد، این اصلاحیه در سی امین روز پس از این که تعداد اعلام تصویب های تسلیم شده به تعداد دو سوم کشورهای عضو در تاریخ طرح اصلاحیه برسد، برای تمام کشورهای عضو لازم الاجرا خواهد بود.

ماده ۴۸

خروج از پیمان نامه

هر کشور عضو می تواند با اعلام کتبی به دبیر کل سازمان ملل متحد، از پیمان نامه حاضر خارج شود. خروج از پیمان نامه یک سال پس از تاریخ دریافت اعلام از سوی دبیر کل عملی می شود.

ماده ۴۹

قالب های در دسترس

متن پیمان نامه حاضر باید در قالب های دسترس پذیر، قابل دستیابی باشد.

ماده ۵۰ متن های معتبر

متن های عربی ، چینی ، انگلیسی ، فرانسوی ، روسی و اسپانیایی پیمان نامه حاضر ، همگی از اعتبار یکسانی برخوردارند .

با حضور امضا کنندگان تام الاختیار ذیل که از طرف دولت های متبوع خود برای این امر کاملاً مجاز می باشند ، پیمان نامه حاضر به امضاء رسید .

